

PROJECT

Theater van het

**Rioolwaterzuiveringsinstallatie
Amsterdam-West
door Architectuurstudio Herman Hertzberger**

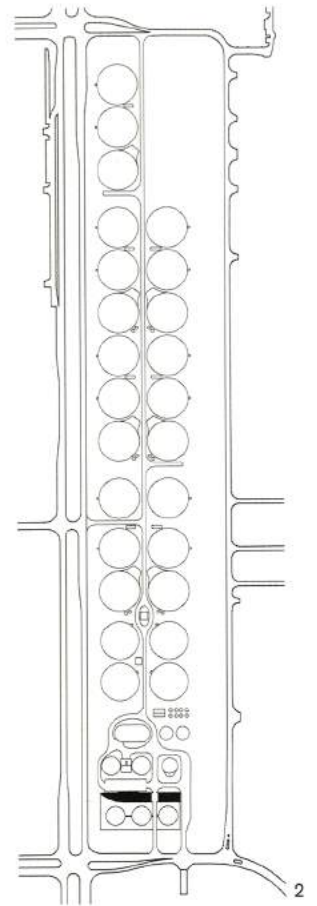
De waterzuiveringsinstallaties in Amsterdam-Oost en Amsterdam-Zuid hebben plaats moeten maken voor stadsuitbreidingen. Ter vervanging is in het Westelijk Havengebied een nieuw rioolwaterzuiveringsterrein ingericht. Architectuurstudio Herman Hertzberger stelde zich tot doel het complex in zijn omgeving te verankeren. In samenwerking met Witteveen+Bos ingenieurs en DS Landschapsarchitecten maakte het bureau een openluchttheater waar het gezuiverde water voor spektakel zorgt. *Pierijn van der Putt Foto's Jeroen Musch*

alledaagse

Industriële complexen worden gedomineerd door de processen die er plaatsvinden. Pragmatisch ingenieursdenken voert de boventoon, met een grote nadruk op korte afstanden, directe verbindingen en slimme circulatie. Dat brengt een esthetiek met zich mee van buizen, koeltorens, kranen, fabriekshallen, ovens en schoorstenen. De schoonheid ligt niet besloten in weloverwogen proporties of fijnzinnige nuances, maar in brute doelmatigheid en enorme afmetingen. Zo ook bij het waterzuiveringsterrein in Amsterdam-West. Toen het bureau van Herman Hertzberger bij de opdracht werd betrokken, lag er al een plan voor de installatie op tafel van Witteveen+Bos. Hoewel dit beantwoordde aan alle functionele eisen besloot opdrachtgever Waternet een architect in te schakelen. In de industriezone van het Westelijk Havengebied neemt de waterzuivering met zijn 10 hectare een prominente plaats in. Het bedrijf zag de inpassing van het complex in zijn omgeving als een architectonisch vraagstuk. De keuze voor Hertzberger was snel gemaakt. Het bureau realiseerde vorig jaar langs de Amstel de nieuwbouw van het hoofdkantoor van Waternet.¹ In overleg met de architecten werd later ook DS Landschapsarchitecten erbij gehaald. Projectarchitect Laurens Jan ten Kate stelde zich de opgave om voor werknemers een prettige werkomgeving te creëren, terwijl het terrein tegelijkertijd voor passanten een beleving

diende te zijn. Automobilisten rijden in pakweg anderhalve minuut het complex voorbij. Daarom besloot Ten Kate een theateraal en symbolisch gebaar te maken.

De meest in het oog springende elementen van de installatie, de drie gistingstanks van 22 meter hoog en met een diameter van 27 meter, zijn naar de voorzijde gehaald. Naast elkaar opgesteld in een vijver vormen ze een wand die doorzichten biedt naar het achterliggende bedrijfsgebouw. In de drie gistingstanks is slib opgeslagen. Ze vertegenwoordigen het eind van het zuiveringsproces. Vanuit de tanks wordt het slib naar de naastgelegen vuilverbrandingsinstallatie vervoerd om in de ovens te verdwijnen. De tanks zijn aan de bovenkant verbonden door een vlak, door Ten Kate de 'pet' genoemd. Hierin is een installatie aangebracht waarmee een watergordijn wordt gemaakt. Het scherm van water valt voor de tanks langs en etaleert het eindproduct van de zuivering: schoon water. Tussen de tanks is de hoofdentree tot het terrein gelegen. Het eerste gebouw dat bezoekers tegenkomen is het bedrijfsgebouw: een schijf van vijf lagen die evenwijdig aan de slibtanks is opgesteld. In het gebouw zijn verschillende kleinere functies samengebracht, teneinde de onvermijdelijke fragmentatie van het complex in te perken. De schijf herbergt zowel 'schone' als 'vuile' ruimtes. De kantine, schakelkamer, vergaderruimtes en kantoren behoren tot de eerste categorie,

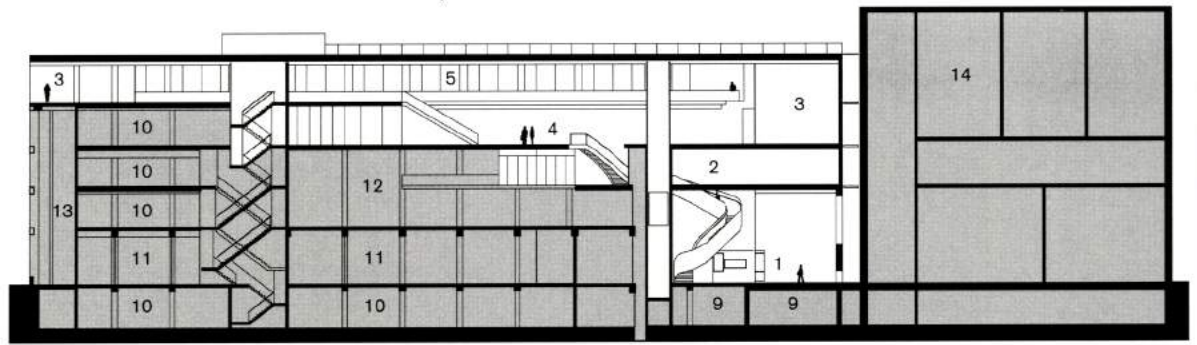
1 Het watergordijn verleent het complex een theateraal effect. Onder invloed van de wind golft de voorhang op en neer.

2 Situatietekening. Achter de drie slibtanks en het bedrijfsgebouw (hier in zwart weergegeven) strekt zich een lange rij voorbezink-, nabezink- en beluchtingstanks uit. Het terrein is meer dan 10 hectaren groot.

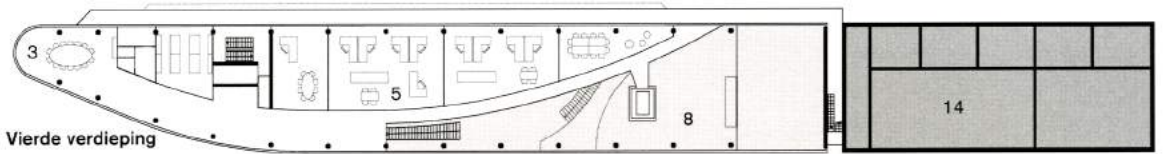
3 De drie slibtanks vormen een front aan de voorzijde van het complex. Het watergordijn is in verschillende segmenten onderverdeeld. Daarvan kunnen er drie tegelijk aan staan.

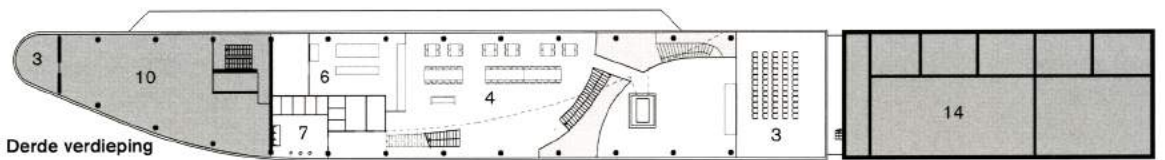
- 1 entree
- 2 bedieningskamer
- 3 vergaderkamer
- 4 restaurant
- 5 kantoren
- 6 keuken
- 7 toiletten
- 8 vide
- 9 was- en kleedruimte
- 10 technische ruimte
- 11 werkplaatsen
- 12 bandindikkerruimte
- 13 silo met PE-tank
- 14 silo

Doorsnede

Vierde verdieping

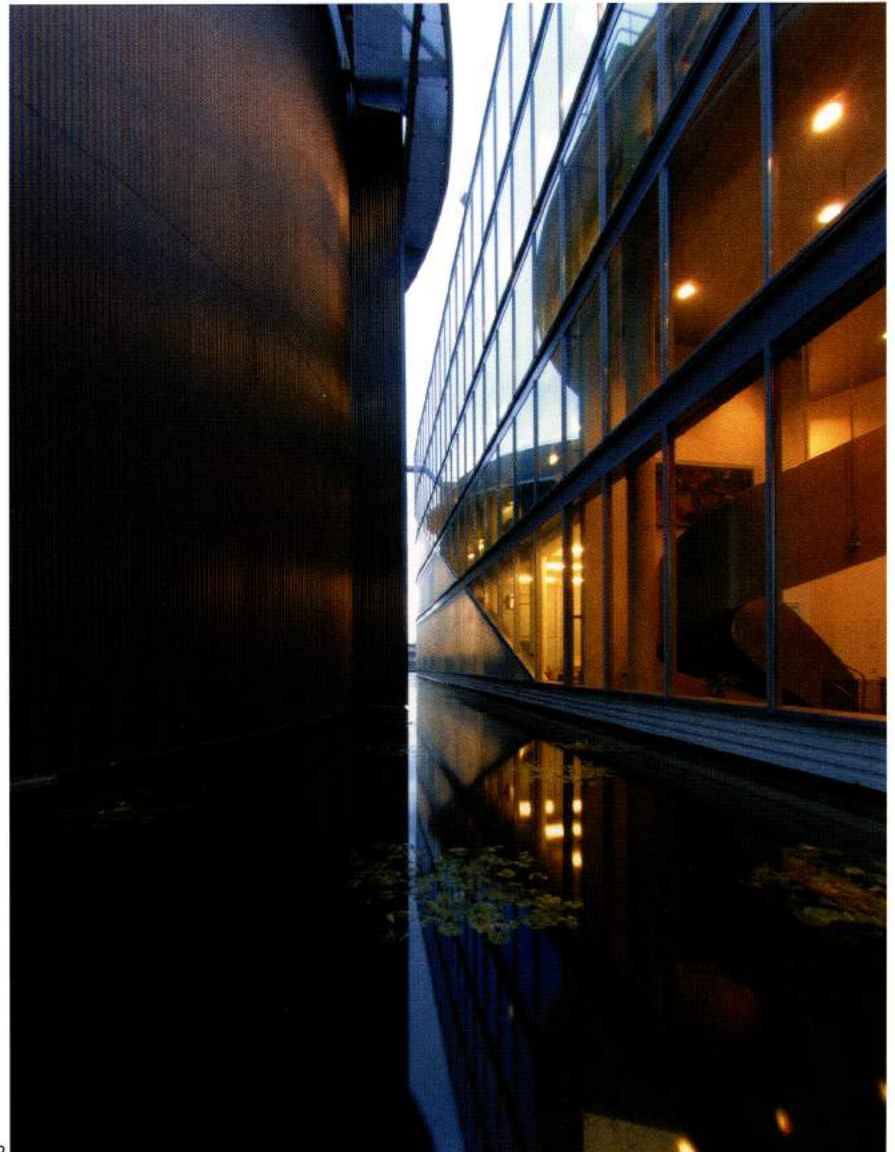

Derde verdieping

1 Vanuit de entree slingert een trap zich door de ruimte naar boven. Ze leidt naar het restaurant en de kantoren. De trap naar de kelder, waarvan op deze foto het begin is te zien, voert de gebruiker naar de was- en kleedruimtes en verder naar de vuile zone.

2 De slib tanks en het bedrijfsgebouw zitten elkaar dicht op de huid. Hun onderlinge nabijheid vergroot de spanning tussen de verschillende bouwvolumes.

2

evenals de bedieningskamer en de ontvangstruimte. In de technische ruimte en de werkplaatsen vindt het vuile werk plaats, waarna het écht smerig wordt het bij de bandindikers, die een ondraaglijke geur verspreiden. Gevat in een ruimtelijke structuur van dikke betonkolommen en -balken zijn de zones met elkaar verweven. Vanuit de 20 meter hoge hoofdentree slingert een ronde trap zich omhoog, alvorens over te gaan in een loopbrug die naar de kantineverdieping leidt. De route naar boven doorloopt een serie van vides waarvan de ronde vormen een verwijzing zijn naar de silo's en tanks van de zuiveringsinstallatie. De glazen gevels maken de aanwezigheid van de slib tanks voortdurend voelbaar.

In de ontvangstruimte bevindt zich ook een trap naar beneden. Deze leidt via een ondergrondse gang naar de kleedkamers die als buffer fungeren tussen de 'schone' en de 'vuile' zone van het gebouw. Op deze manier is het de architecten gelukt om in één volume totaal van elkaar verschillende functies samen te brengen.

Achter op het terrein, grotendeels buiten het zicht van passanten, liggen de overige tanks; 50 meter in doorsnede en in hoogte variërend van 2 tot 15 meter. Voor deze laatste is een materiaal- en kleuradvies gegeven; het ontwerp van Hertzberger richt zich vooral op de voorkant van het terrein, waar de slibgistingtanks als drie voluptueuze diva's op een podium van water hun hoofdrol vertolken. Een kunstmatig, voortdurend bewegend gordijn geeft hen elke keer een open doekje. Door een spel te spelen met de betekenis van vormen en materialen geven de architecten aan wat de rol van architectuur kan zijn in een opdracht als deze, waarin de gebouwen een inherente schoonheid herbergen maar de inpassing in de omgeving de werkelijke opgave is.

1 Zie: Pierijn van der Putt, 'Nadruk op leegte', *de Architect*, oktober 2005, pag. 64-69.

Bedrijfsgebouw RWZI, Amsterdam-West

Opdrachtgever Waternet Amsterdam
Architectonisch Ontwerp Architectuurstudio Herman Hertzberger, Amsterdam
Architect Laurens Jan ten Kate
Projectleider Harm Freymuth
Medewerkers Wouter van Alebeek, Bart Bulter, Kim de Man
Technisch ontwerp Witteveen+Bos, Amsterdam
Projectleider overall Peter Uiterweerd
Hoofdconstructeur Hans Laagland
Projectleider mechanische installaties Teun Keurhorst
Projectleider bouwfysica en klimaatinstallaties Gert Seegers
Projectleider elektrische installaties Homme de Jong
Projectleider procesautomatisering Erik van Essen
Landschapsarchitect DS Landschapsarchitecten, Amsterdam
Projectarchitect Bruno Doedens
Projectleider Willem Jan Snel
Medewerker Annemieke van Tricht
Beplantingsdeskundige Fred Booy
Aannemer Visser en Smit Hanab, Papendrecht
Bruto vloeroppervlakte bedrijfsgebouw 4550 m²
Netto vloeroppervlakte bedrijfsgebouw 3930 m²
Bruto inhoud bedrijfsgebouw 23.500 m³
Programma kantoren, restaurant, werkplaatsen en machineruimtes
Datum voorlopig ontwerp november 2001
Datum definitief ontwerp mei 2002
Aanvang bouw september 2003
Oplevering juni 2006
Bouwsom totaal €18.500.000 excl btw
Bouwsom bouwkundig en constructief €9.500.00 excl btw
Bouwsom werktuigbouwkundige installaties €6.000.000 excl btw
Bouwsom elektronische installaties €2.500.000 excl btw
Bouwsom klimaatinstallaties €500.000 excl btw

Het restaurant laat zien hoe smal en transparant het bedrijfsgebouw is. De kantoren bevinden zich een verdieping hoger. De grote vide links draagt bij aan de ruimtelijkheid van het ontwerp.